

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"במה אדע כי אירשנה"

לפרשת לך-לך (על פי שיעור של פרופ יהודה אליצור ז"ל)

1. בראשית טו :

א אחר הדברים האלה היה דבר-ה' אל-אברהם במחנה לאמר אל-תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד. ב ויאמר אברהם א-דני ה' מה-תתן-לי ואנכי הולך עירי ובן-משק ביתי הוא דמשק אליעזר. ג ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן-ביתי יורש אתי. ד והנה דבר-ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי-אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך. ה ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט-נא השמימה וספר הכוכבים אם-תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך. ו והאמן בה' ויחשבה לו צדקה. ז ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את-הארץ הזאת לרשתה. ח ויאמר א-דני ה' במה אדע כי אירשנה. ט ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל. י ויקח-לו את-פל-אלה ויבחר אתם בתוך ויתן איש-בתו לקראת רעהו ואת-הצפר לא בחר. יא וירד העיט על-הפגרים וישב אתם אברהם. יב ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על-אברהם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו. יג ויאמר לאברהם ידע תדע כי-גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה. יד וגם את-הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי-כן יצאו ברכש גדול. טו ואתה תבוא אל-אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה. טז ודור רביעי ישובו הנה כי לא-שלם עון האמרי עד-הנה. יז ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה. יח ביום ההוא פרת ה' את-אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את-הארץ הזאת מנהר מצרים עד-הנהר הגדל נהר-פרת. יט את-הקיני ואת-הקניזי ואת הקדמני. כ ואת-החתי ואת-הפרזי ואת-הרפאים. כא ואת-האמרי ואת-הכנעני ואת-הגרגשי ואת-היבوسی.
2. בראשית רבה מד :

"במה אדע? רבי חייא ברבי חנינה אמר: לא כקורא תגר, אלא אמר לו 'באיזו זכות'. אמר לו: בכפרות שאני נותן לבניך."
3. מגילה דף לא עמוד ב :

"אמר אברהם: שמא חלילה וחס ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול? (כלומר: לך אני מאמין, אבל מה יהיה אם בני לא יהיו ראויים לרשת את הארץ?) אמר לו: לאו. אמר לפניו: ריבוננו של עולם במה אדע"
4. הרמב"ן :

"אינו כשאלת 'מה אות', וגם הקדוש ברוך הוא לא עשה עמו כשאר האותות להראות לו אות או מופת בדבר נפלא, אבל בקש אברהם שידע ידיעה אמיתית שיירשנה ולא יגרום חטאו או חטא זרעו למנעה מהם, או שמא יעשו הכנענים תשובה ויקיים בהם 'רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ להאביד ושב הגוי ההוא מרעתו ונחמתי על הרעה'. והקדוש ברוך הוא כרת עמו ברית שיירשנה על כל פנים."
5. קסוטו (אנציקלופדיה המקראית):

'במה אדע' - אין זו דרישת אות, אין אברהם מבקש אלא בירור נוסף, והאמין בה' ובהבטחה זו.
6. מסכת נדרים דף לב :

"מפני מה נענש אברהם אבינו, ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים? שמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר במה אדע כי אירשנה"
7. מדרש שיר השירים רבה (א, ח) :

"בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה, אמר להם הקדוש ברוך הוא: הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה. אמרו: אבותינו ערבים אותנו. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אבותיכם יש לי עליהם, אברהם יש לי עליו, שאמר במה אדע"

זכור זאת ואל תטעה לפרש שהוא כופר בהבטחת אלוהיו.

14. ירמיה ל"ד יח-יט :

"ונתתי את האנשים העוברים את בריתי, אשר לא הקימו את דברי הברית אשר כרתו לפני, העגל אשר כרתו לשניים ויעברו בין בתריו. שרי יהודה ושרי ירושלים ... העוברים בין בתרי העגל. ונתתי אותם ביד אויביהם"

15. בראשית י"ד יח :

"ומלכי צדק מלך שלם (כלומר מלך ירושלים, כנראה כנעני) הוציא לחם ויין והוא כוהן לאל לעליון ויברכהו ויאמר, ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ, וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מכל"

16. רמב"ם, משנה תורה הלכות עבודה זרה א, ג :

"והיה (אברהם) מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ... שנאמר: ויקרא אברם בשם ה' (יג, ד) ... עד שנתקבצו אליו אלפים ... ושתל בלבם העיקר הגדול (אמונת הייחוד) הזה"

17. בראשית יג, ז :

"ויהי ריב בין רועי מקנה לוט ובין רועי מקנה אברם והכנעני והפריזי אז יושב בארץ"

18. בראשית ט"ו :

"לא יירשך זה, כי אם אשר יצא ממעיד הוא יירשך"

19. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (מהדורת אפשטיין - מלמד ע"ב) :

"וכי מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא משמי מרום והיה מדבר עם משה בסנה, והלוא יכול היה שידבר מגבהי עולם מארזי הלבנון? אלא השפיל הקדוש ברוך הוא את שכנתו ועשה דברו כדרך ארץ, שלא יהיו אומות העולם אומרות מפני שהוא אלוה ובעל עולמו עשה דברו שלא כדין"

20. בראשית יח, יט :

"כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט."

21. דברים יא, לא :

"וירשתם אותה וישבתם בה"

22. יהושע יז, יד :

"וידברו בני יוסף את יהושע לאמור מדוע נתת לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד כה בירכני ה', ויאמר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם ... כי הר יהיה לך כי יער הוא ובראתו והיה לך תוצאותיו"

8. ספרי אליהו רבה פרק יד

"לעולם ישמור אדם בלבו שלא יבוא לידי חטא, ואפילו חטא הקל. צא ולמד מאבותינו הראשונים שלא ירדו למצרים אלא בשביל דבר קל, שדיבר אברהם במה אדע"

9. מדרש החפץ (מדרש מאוחר בכתב-יד) :

"הרהר (אברהם) אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא: בשביל שהרהרת אחר מידותי, הריני גוזר על בניך שישתעבדו במלכויות"

10. בראשית כ"ג :

"ותמת שרה בקרית ארבע ... ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמור. גר ותושב אנוכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני."

ויענו... את אברהם לאמור שמענו אדוני נשיא אלקים אתה בתוכנו, במבחר קברינו קבור את מתך, איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבור מתך"

"וישתחו לעם הארץ לבני חת. וידבר אתם לאמור, אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר, ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו, בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר"

"ועפרון יושב בתוך בני חת. ויען עפרון החתי את אברהם. לא אדוני שמעני, השדה נתתי לך", כמו שאמרת "יתננה לי". "והמערה אשר בו לך נתתיה", כמו שאמרת "ויתן לי", "לעיני בני עמי נתתיה". מה אמרת? "יתננה".

"וישתחו אברהם לפני עם הארץ, וידבר אל עפרון באוזני עם הארץ לאמור: אך אם אתה לו שמעני, נתתי כסף השדה קח ממני, ואקברה את מתי שמה. ויען עפרון את אברהם לאמור לו, אדוני שמעני, ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני וביןך מהי ואת מתך קבור"

"וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף ... ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא, השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב, לאברהם למקנה לעיני בני חת בכל באי שער עירו"

11. שמואל א' פרק כה :

"וימת שמואל, ויקבצו כל ישראל ויספדו לו, ויקברוהו בביתו ברמה, ויקם דוד וירד אל מדבר פארן"

12. שמואל א' פרק כח פסוק ג

"ושמואל מת"

13. פרופ אליצור :

אם הקפיד הכתוב לומר דווקא 'והאמין בה' (ולא 'ויאמן בה') הרי שזה אינו תגובה על הנאמר לפניו, אלא הערה שמשמעותה - זכור נא, כי אברהם היה מאמין בה' מקדמת דנא. ואם רוצה אתה להבין את סוד הפרשה,